

Elwira Kaczyńska
Uniwersytet Łódzki, Łódź
elwira.kaczynska@uni.lodz.pl

KRETEŃSKIE HYDRONIMY POCHODNE OD NAZW TERENOWYCH

Słowa kluczowe: greckie nazwy wodne, Kreta, mikrotoponimia, dialekt kreteński
Keywords: Greek hydronyms, Crete, microtoponyms, Cretan dialect

Określoną w tytule kategorię stanowią hydronimy kreteńskie powstałe na bazie nazewnictwa terenowego¹. W praktyce onomastycznej przez nazwy terenowe rozumie się nazwy własne różnych obiektów terenowych określające miejsca niezamieszkałe, jak pola, łąki, lasy, doły, doliny, góry i wzniesienia (nazwy terenowe lądowe) oraz niewielkie strumienie, potoki czy źródła (nazwy terenowe wodne). Z uwagi na fakt, iż nazwy wodne tej kategorii określają położenie obiektu wodnego względem charakterystycznych obiektów noszących inne nazwy własne², nazwy wodne pochodne od mikrotoponimów (wraz z hydronimami tworzonymi od ojkonimów) bywają niekiedy określane mianem *nazw lokalizujących* (Biolik 1989: 53–54). Cechą charakterystyczną nazw terenowych jest wąski zakres funkcjonowania, ograniczony do wiejskich mikrowspólnot komunikatywnych, w których są one tworzone i przekazywane z pokolenia na pokolenie (Mrózek 1998: 231–232).

-
- 1 Niniejszy artykuł jest częścią opracowania dotyczącego hydronimii antycznej i nowożytnej Krety (Kaczyńska 2014, 2015, 2016, 2017, 2018).
 - 2 Nazwy tworzone od istniejących już nazw geograficznych określane są niekiedy nazwami relacyjnymi, z uwagi na podwójną relację zachodzącą między nazwami a nazywanymi obiektami. O ten nowy element rozszerzona została przez Henryka Borka (1988: 31–33, 213–223) dotychczasowa klasyfikacja stosowana w badaniu nazw miejscowych.

W niniejszej pracy zastosowano kryterium rzeczywistego udokumentowania nazwy terenowej w źródłach archiwalnych lub opracowaniach mikrotoponimicznych. Zrobiono wyjątek jedynie dla nazw *Ασπραδιανά, Βαφοκλιανά, Γιαννουλιανά* etc., określonych w *Toponimicznym leksykonie Krety*³ hydrograficznymi kwalifikatorami typu *ποταμός* ('rzeka'), *ρύαξ* a. *ρυάκι* ('strumień, potok'). Struktura adiektywno-pluralna tych odantropomicznych formacji, charakterystyczna dla kreteńskich ojkonimów i mikrotoponimów⁴, niedwuznacznie wskazuje na nazwy terenowe (Kondosopoulos 2001: 41, 2015: 70). Postanowiono zatem, zważywszy również na charakter singularny denotatu nazw wodnych, wszystkie jednostki nazewnicze zakończone formantem *-ιανά* (n. pl.) uznać, mimo braku poświadczenia, za mikrotoponimy, a nazwy wodne potraktować jako wtórne wobec nich. Za nazwy wskazujące w pierwszej kolejności na teren, a dopiero wtórnie na rzekę lub strumień uznano też jednostki nazewnicze równe przymiotnikom rodzaju żeńskiego, np. *Κατεβατή, Κοπρινή, Λαδικινή*. Ponieważ w języku nowogreckim nie ma terminu hydrograficznego w rodzaju żeńskim oznaczającego strumień, potok, względnie rzekę, uznano, że wszystkie nazwy tego rodzaju musiały powstać w wyniku elipsy wyrazu pospolitego *περιοχή* f. 'rejon, teren, obszar, okolica' i *eo ipso* pierwotnie charakteryzowały miejsce występowania hydroobiekta.

Z przeniesieniem nazw własnych z jednych obiektów na inne wiąże się niezmiennie problem wzajemnej motywacji nazw. O uznaniu nazw zakończonych na *-ιανά* za pierwotnie terenowe zadecydowała budowa formalna onimu. Przy ustalaniu kierunku przeniesienia nazwy w sukurs przychodzi niekiedy chronologia zapisu. Trzeba jednak pamiętać, że nazwy terenowe na ogół nie posiadają starej atestacji. W dokumentach historycznych pojawiają się zdecydowanie rzadziej niż nazwy miejscowe czy nazwy wodne, a na mapach były i są zaznaczane tylko wyjątkowo. W przypadku nazw terenowych przekazy i poświadczenia źródłowe nie zawsze pozwalają ustalić, czy nazwa terenowa była wcześniejsza od nazwy wodnej czy na odwrót. Skromne dane historyczne nie ułatwiają jednoznacznego rozstrzygnięcia. Pomocna w tej sytuacji okazuje się niekiedy semantyka apelatywu stanowiącego podstawę badanej nazwy. W wielu przypadkach, dzięki zastosowaniu kryterium znaczeniowego, za pierwotne w stosunku do poświadczonej nazwy terenowej uznano nazwy wodne. I tak, kreteńska nazwa *Τζίγκουνας* ('źródło'), oznaczająca źródło i wzniesienie (na zach. od wsi Kieramés), z uwagi na apelatywne znaczenie podstawy potraktowana została jako hydronim pierwotny w stosunku do oronimu, por. także *Αναβάλλουσα* (Am)⁵ –

3 *Toponimiczny leksykon Krety* (*Τοπωνυμικό λεξικό της Κρήτης* (TLK)) to nieopublikowany zbiór ok. 30 000 kreteńskich toponimów, powstały w latach 1953–1957 z inicjatywy Towarzystwa Kreteńskich Studiów Historycznych (*Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών* (EKIM)). Jest przechowywany w archiwum Muzeum Historii Krety w Heraklionie (Spanakis 1988: 518).

4 Spanakis (1991–1993) odnotował 230 nazw miejscowych zakończonych na *-ιανά*.

5 W nawiasach okrągłych podaje się skróty demów (gmin), na których terenie zostały zarejestrowane nazwy wodne: Am – Amariú, Ap – Apokorónu, Go – Ghórtinas, Ma – Malewizíu, Pl – Plataniás, Sf – Sfakíon, Wi – Wiánu.

źródło i pola, *Βαρσαμόνερο* (Ma) – źródło i sady, *Βρυσάλι* (Sf) – źródło i jaskinia, *Καβούσι* (Pl) – strumień i zbocze, *Παξηδόρουμα* (Ap) – strumień i wąwóz, *Περδικόνερο* (Go) – źródło i góra, *Φλέγα* (Wi) – źródło i teren z ogrodami etc. (Kaczyńska 2014). Za nazwy terenowe pierwotne wobec hydronimów uznano z kolei poświadczone źródłowo mikrotoponimy dehydronimiczne, stanowiące człon dyferencyjny trzech nazw złożonych i dwóch eliptycznych: *της Βρύσης το Ρυάκι, του Καβουσι(ι)ού το Ρυάκι, Ρυάκα της Γούλας, τω(ν) Τσιγκουνιώ(ν), των Τσιγκουνιών*. O takim potraktowaniu zdecydowała struktura dzierżawcza jednostek nazewniczych.

Wszystkie nazwy wodne uznaje się za wtórne w stosunku do nazwy terenowej w sytuacji, gdy chronologia poświadczenia, budowa formalna nazwy bądź semantyka apelatywnej podstawy hydronimu i mikrotoponimu nie dostarczają miarodajnych i rozstrzygających dowodów.

Wiedzę o nazwach wodnych pochodnych od proprialnych obiektów terenowych czerpiemy z niezwykle cennego dla naszych badań TLK oraz dokładnych map niewielkich obszarów wyspy, zwłaszcza tych sporządzonych przez Lokalne Zarządy Melioracji (*Τοπικός Οργανισμός Εγγείων Βελτιώσεων* (TOEB))⁶.

Wielce użyteczne dla studiów nad kreteńskim nazewnictwem wodnym okazują się wszelkie opracowania i publikacje naukowe. Wzrost zainteresowania onomastyką kreteńską, spowodowany rozwojem badań dialektalnych i regionalnych, przyczynił się do wyeksponowania niebagatelnej wagi mikrotoponimii. W artykułach publikowanych na łamach kreteńskich czasopism znajdujemy listy nazw terenowych, opatrzone niekiedy informacjami o charakterze obiektów i ich lokalizacji⁷. W przypadku nazw mało przejrzystych autorzy opracowań bardzo rzadko decydują się na podanie etymologii. Niestety, wiele rejonów Krety nie doczekało się opracowań mikrotoponimicznych.

W kreteńskim hydronomastykonie znalazło się wiele nazw terenowych, w odniesieniu do których brak jakiegokolwiek informacji o rodzaju określanego przez nie obiektu. W takiej sytuacji postanowiono ograniczyć się do użycia szerokiego pojęcia nazwy terenowej. Należy zaznaczyć, że w analizie przedstawionego poniżej materiału semantyka nazw terenowych nie odgrywa żadnej roli⁸.

6 W biurach obsługi TOEB, działających w siedzibie każdego demu, są dostępne dokładne mapy Krety, uwzględniające całą sieć hydrograficzną poszczególnych rejonów wyspy.

7 Autorzy toponomastycznych artykułów często podejmują próby sklasyfikowania zebranego materiału (por. KT).

8 Pobieżna tylko analiza mikrotoponimicznego zasobu pozwala wyodrębnić trzy podstawowe grupy: najliczniejszą o motywacji topograficznej, np. *Άμπελος* ('winorośl'), *Κοτσυφός* ('kos'), *Λαγκοί* ('kotliny'), *Ρεικάριμα* ('zbocza porośnięte wrzosem'), *Φαράγγι* ('wąwóz'), mniej liczne o motywacji kulturowej, np. *Άϊ-Παντελεήμωνα* ('św. Pantelejmon'), *Καστρί* ('mały zamek'), *Καψάλια* ('porgorzeliska'), *Μέσα Μύλος* ('środkowy młyn'), i dzierżawczej, np. *του Κοσκινά* ('Koskinasa [teren]'), *του Σιντερωμένου* ('Sideromenosa [teren]').

W niniejszym opracowaniu, kierując się zasadą racjonalnego uporządkowania, hydronimy pochodne od nazw terenowych podzielono na trzy podstawowe grupy⁹:

- A. Nazwy proste (*nomina simplicia*).
- B. Nazwy komponowane (*nomina composita*).
- C. Nazwy eliptyczne (*nomina elliptica*).

W każdej z tych trzech grup wyodrębniono nazwy wodne: (1) powstałe w wyniku czystej transonimizacji, tj. ponowione z innych anojkonimów (Bijak 2013: 23) albo zawierające gotowy (ponowiony) mikrotoponim oraz (2) nazwy wodne powstałe w wyniku transonimizacji rozszerzonej (ibid.) albo zawierające mikrotoponim z kreacją formalnojęzykową. Przyjęty podział formalny umożliwił przeprowadzenie analizy strukturalnej członów dyferencyjnych nazw komponowanych oraz nazw powstałych w wyniku elipsy terminu hydrograficznego.

A. Nazwy proste (*nomina simplicia*) [370]:

– Nazwy wodne powstałe w wyniku czystej transonimizacji [347]:

- Nazwa wodna przeniesiona z nazwy rzeki [1]: Κλαδισός.

- Nazwy wodne ponowione z nazw terenowych [72]: XVII w.: †*Stagramena* || †*Stagram(m)ena* (*Γραμμένα); XX w.: *Αμπελόλακκος, Άνοιξη, Αρνίδα, Άσπερ, Άσπρα, Βαγιά, Βαθρόνια, Βαϊνιά, Βελανοί, του Βίγλου, Βουρλιά, Βρωμόσφακα, Βρουλές, του Βουρντούκο* || *του Βρουτούκου, του Γαλένη* || *του Γαλενιού, Γαμπριγιέλε, Διακονιάρης, Δώμα, Ζάρωμα, Καλαμάκι, Καλαμωνίτης, Καστανιές, Κατεβατή, Κλουσατάδες, Κολλητά, Κοντοκαλιανή, Κοπρινή, Κορμοκόπος, του Κοσκινά, Κουβάρι, Κουρουποί, Κουρτέσι, του Κουτρουβή, Κουτσούλακος, Κρυγιό Μουρί, Κυδώνι, Λαδικινή, Λενικό, Λιναράς, Λυγιάς, Μαγνήτσης, Μαρτσέλλος, Μασουλάκι, Μενιός, Μέσα Μύλος, Μεσακή, Μούρη, Μπιτσωρίνη, Νερόκαμπος, Νταρατσιανή, Ντόρια, Παλαίμυλος, Πλατανάκι, Ρεικάρμια, Ροτάκι, Σαρίκαμπος, Σιντερόσπηλια, του Σιντερωμένου, Σκαφιδάρα, Σκοτεινή, του Σπαστή, του Σουχρή, Σφακουλάκια, Σφουγγαράς, Τζαμική, Φαράγγι, Χαλαστό, Χαλινομούρι, Χαλωπότα, Χαράκι, Χοντροβόλακας.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw terenowych urobionych od nazwisk [32]: *Ασπραδιανά, Βαφοκλιανά, Γιαννουλιανά, Γουσιανά, Γρηγοριανά, Γυαλιδιανά, Δεμερτζανά, Καλατζιανά, Καρακαθιανά, Καρουλιανά, Κατσιβελιανά, Κουριδιανά, Λιμπιθιανά, Μανιδιανά, Μανουσιανά, Μαραγγιανά, Μαρμαγιαννά, Μερθιανά, Μουταδιανά, Μπαλανιανά, Μπεδιανά, Μπολανιανά, Νικολιανά, Ντουρουδιανά, Πατελιανά, Πετουσανά, Πυροφωνιανά, Σταματιανά, Σφενευλιανά, Φιλιππιανά, Φοβιανά, Χουρδιανά.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw wawozów [99]: *της Αγίας Κυριακής το Φαράγγι, Αγιοφάραγγο, στους Ανεγύρους το Φαράγγι, των Ανύδρων το Φαράγγι, Αραγός, της Αράδαινας το Φαράγγι, Αργουλιανό Φαράγγι, Ασφεντιανό Φαράγγι, Ασφεντιώτικο Φαράγγι, Αυλάκι, Βεδεριώτικο Φαράγγι, της Βούλας το Φαράγγι, το*

9 Taki podział zgromadzonego materiału zastosowała m.in. Anna Pospiszylowa (1990: 213–263).

Βουλόγκρεμο, του Βουλόγκρεμου Φαράγγι, Γαλλιανό Φαράγγι, του Γάφαρη το Φαράγγι, Γιαούπι, Δαιμονάρα, του Δικτάμου το Φαράγγι, του Ελευθερίου Βενιζέλου το Φαράγγι, της Ελιγιάς το Φαράγγι, Ζερβός, Θερισιανό Φαράγγι, Ιμπριώτικο Φαράγγι || Νιμπριώτικο Φαράγγι, της Ίμπρου το Φαράγγι, της Κάβης το Φαράγγι, Κακό Φαράγγι (2), Καλλικρατιανό Φαράγγι, Καλολακκιώτικο Φαράγγι, της Καμινοσπηλιάς το Φαράγγι, Κάπνης, Καπνιστής, Καρανταλιώτικο Φαράγγι, οι Καυκάρες το Φαράγγι, Κισσανό Φαράγγι, του Κλάδου το Φαράγγι, του Κορακιά το Φαράγγι, του Κορώνη ο Μαγαράς, Κοτσυφός, του Κουδουμή το Φαράγγι, Κουρταλιώτικο, Κουφαλωτός, Κυριαχέλι, Μακελλάρης, Μαζά Φαράγγι, του Μαμπάλα, Μαριδόχι, στο Μάρτσαλο το Φαράγγι, του Μαρουλά το Φαράγγι, Μέσωνας, του Μπάο(υ), Μουδριανό Φαράγγι, τω Μποτώνηδω(ν) το Φαράγγι, Μυλωνοφάραγγο, Ευράφι, του Πανιστρά το Λαγκάδι, του Παπά ο Λαγκός, του Παστρικού, το Φαράγγι του Πατσιανού, Περδίκι, Περιβολιανό Φαράγγι, Πετρίτσης, του Πευκιανού το Φαράγγι, των Πεύκων το Φαράγγι, Πλαθιανή Λαγκάδα, Ποροφάραγγο (2), Πορτέλα, Ρούβας, της Σαμαριάς το Φαράγγι, Σαρακήνα (2), Σαραντάπηχος (2), Σελινάρα, Σελινάρι, Σίδερο, του Σιδέρου το Φαράγγι, Σκλαβοχάρακας, Σούβλη, οι Σπηλιάρες το Φαράγγι, Στενό Φαράγγι, Σφακιανός Λαγκός, Σφακιανό Φαράγγι, τω(ν) Τρυπώ(ν) ο Λαγκός, Τρομάρισσα, Τσιχλιανό Φαράγγι, Φαράγγα, Φάραγγας, Φαράγγι (4), Φαραγγούλια, Χας, Χαυγιάς, Χοιρόμανδρες, Ψακοφάραγγο.

- Nazwy wodne ponowione z nazw dolin i kotlin górskich [22]: *Άϊ-Παντελεήμωνα, Άμπελος, του Αράπη το Λαγγάδι, Αριζανό, Αυλομέλισσα, του Γιαμαλή, Γερακιανή Λαγγάδα, Βαγιά, Διαβαδέδο, Καρδαμούτσα, του Κατσουλάρι, της Κουμαράς το Λαγγάδι, του Λαχανά, Λιανοπέτραδα, Λιβανάκι, Μαχί, του Μποκαρδή, Μυρταράς, Πελεκάνος, Σοχώρα, Σωχώρη, Χαλασές.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw zbroczy [48]: *Αγιά Παρασκή, Αγοραστά, Αρκαλιές, του Ασκιαδά, Ασκινοποδιάς, Ασπούρες, Ατζιγκάζωτα, Βαζοχάρακα, του Γαϊτανά, Γρα Λυγιά, της Γρύταινας, το Γύρισμα της Πλάκας, Γυψάς, Δρακουλέ, του Ζαράνη || Ζαράνου, Θεωριανό, Κάλαμος, Καλάμι, Καρντιρύμι, του Κοκολά, Κολιακές, Κουλουπίνα, Κουμανοχώρι, Κυπαρύσσι, Λαγκοί, Λειβαδωπά, Λουμάνι, του Μαχή, Μεγάλη Αντηλάρα, Μελαχρινή, Μέσα Λάκκος, της Νεράιδας, Παλιόκηπος, του Πατιά ο Λάκκος, Παυλόπουλος, του Περή, Ποταμίδα, Πρινάς, του Ρουκέλλι, του Σαβερή ο Μαγαζές, Σοχώρα, Σφάκα, Σφακόλαγγο, Τρούλοι, Τσινάρι, του Χατζηραπάνα, Χάρακας, Χελιδονιές.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw wzniesień, gór, szczytów urwisk i przełęczy [27]: *Αβρασάμι || Αβαρσάμι, Αγκάθι, Αγρίδα, Ακοκλαστρές, Δράου, Καλικάδες, Καμίνια, Καστρί, Καψάλια, Κερά, Κοτσυφάλι || Κουτσυφάλι, Κορακιές, Κουτρούλης, Κρεμάστρα, Μαυρίνα, Μαχί, Νοζικά, Παπούρες, Πισομένη, Πλακοσέλι, τω(ν) Πυργιώ(ν) οι Χαράκοι, Σπαθί, Σταυρός, Σφάκα, Τραχάλες, Τσαντηράκι, Τσούρλα.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw równin [8]: *του Δράκου, Εμπασός, Καλάμι, Κλήμα, του Κολομόδη, Κουμουλιές, Λαγκάδα, Λιτζανά.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw pól, łąk, pastwisk, sadów, ogrodów, gajów oliwnych [18]: *Αξάι, Γυαλομάτα, Βεργόπουλος, Βερδελούκος, της Δοξανιάς το Σώχωρο, Δραγουμάνος, Δρακωνίτης, Ζούρβες, του Κόκκινου το Σώχωρο, Κουσκούρια, Μπερδελέτο, Πετράδες, Πλατανάκι, Πρωτοζευγά, του Σαφάτση, Σκίνος, Σκουληκαρέ, Φουρνί.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw jaskiń [7]: *Αγία Δύναμη, (Α)νεραιδόσπηλιος, Βουιδόσπηλιά, Περδικόσπηλιος, Σκοτεινή, Σταλαητό, Τυριοκέλλια.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw zatok [4]: XVI w.: †*Darmatá* (**Δαρματάς* || **Δερματάς*); XX w.: *Βαθύ, Βουρλιά, Μαριδάτι.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw przyłądków [3]: XIX w.: *Σκαλέτα, Φιόφιλος*; XX w.: *Σιδερόπετρα.*

- Nazwa wodna ponowiona z nazwy lasu [1]: *Αρκαλιές.*

- Nazwa wodna ponowiona z nazwy plaży [1]: *του Δρακουλιάρη.*

- Nazwy wodne ponowione z nazw różnych obiektów terenowych [4]: *Ανάλακκος* (n. plaży i zatoki), *Αμμόλακκος* (n. plaży i zatoki), *Διαλεσκάρι* (n. plaży i zatoki), *Μπρατσελιανά* (n. pola i zbocza).

- Nazwy wodne powstałe w wyniku transonimizacji rozszerzonej [23]:

1. Nazwy wodne powstałe w wyniku derywacji sufiksальной [15]:

- Nazwy wodne derywowane od hydronimów [2]:

z suf. -άκι [1]: *Λαγκουφάκι* (< *Λαγκούφα*);

z suf. -ούνη [1]: *Φαραγκούνη* (< *Φαράγγι*).

- Nazwy wodne derywowane od nazw terenowych [9]:

z suf. -ιώτης [6]: *Αχλαπιδιώτης* (< *Αχλαπιδιά*), *Καρυδιώτης* (< *Καρύδι*), *Κεραμειώτης* (< *Κεραμειά*), *Κουρταλιώτης* (< **Κουρτώλια?*), *Λειβαδιώτης* (< *Λειβάδια*), *Λυγιώτης* (< *Λυγιά*);

z suf. -ίτης [3]: XVII w.: *Malogniti*, dzis. *Μαλωνίτης* (< †*Μᾶλεών* a. †*Μᾶλών*); XX w.: *Καλαμωνίτης* (< *Καλαμώνας*), *Λειβαδίτης* (< *Βασιλικά Λειβάδεια*).

- Nazwa wodna derywowana od nazwy wąwozu [1]:

z suf. -ιώτης [1]: *Βρυσιώτης* (< *Βρυσί*).

- Nazwy wodne derywowane od nazw dolin [2]:

z suf. -ιώτης [2]: *Πελεκανιώτης* (< *Πελεκάνος*), *Σελακανιώτης* (< *Σελάκανο*).

- Nazwa wodna derywowana od nazwy sadu i ogrodu [1]:

z suf. -(ι)άς [1]: *Περιστεράς* (< *Περιστέρι*).

2. Nazwy wodne powstałe w wyniku derywacji fleksyjnej [7]:

2.1. Nazwy powstałe w wyniku konwersji rodzajowej [4]:

- Nazwa wodna derywowana od nazwy doliny [1]: *Σελάκανος* (< *Σελάκανο*).

- Nazwy wodne derywowane od nazw gór [3]: XVII w.: *Ceratos* || †*Κέρατος* (< *Κέρατο*); XX w.: *Γυριστό* (< *Γυριστή*), *Λαυρασός* (< *Λαυρασό*).

2.2. Nazwy powstałe w wyniku konwersji liczbowej i rodzajowej [3]:

- Nazwa wodna derywowana od nazwy terenowej [1]: *Λιτζανός* (< *Λιτζανά*).

- Nazwy wodne derywowane od nazw przyłądków [2]: XIX w.: †Γράδος (< Γκράντες); XX w.: Γραμμένο (< Γραμμένα).
- 3. Nazwa powstała w wyniku derywacji wstecznej [1]:
 - Nazwa wodna derywowana od nazwy terenowej [1]: XIX w.: †Κέραμος (< Κεραμειά).

B. Nazwy komponowane (*nomina composita*) [121]:

B.1. Złożenia [2]:

- Nazwy wodne zawierające ponowiony mikrotoponim [2]:

B.1.1. Nazwy wodne z nazwą terenową w członie dyferencyjnym i terminem hydrograficznym w członie identyfikującym [2]:

- z nazwą terenową [1]: XIX w.: †Καμαροπόταμος (< Καμάρα).
- z nazwą jaskini [1]: Αρκουδόρεμα (< Αρκουδιά || Αρκουδοσπηλιά).

B.2. Zestawienia [119]:

- Nazwy wodne zawierające ponowiony mikrotoponim [110]:

I.1. Nazwa wodna w postaci zestawienia bliźniaczego z nazwą terenową w członie dyferencyjnym i terminem hydrograficznym w członie identyfikującym [1]:

- z nazwą wąwozu [1]: Διαόπης Ποταμός.

I.2. Nazwy wodne z nazwą terenową w przydawce dopełniaczowej w członie dyferencyjnym i terminem hydrograficznym w członie identyfikującym [80]:

- z nazwą wodną [6]: XIII w.: †τοῦ Ἄλμυροῦ τὸ Ποτάμι; XX w.: του Αλμυρού η Λίμνη, της Βοτόμου η Λίμνη, της Βρύσης το Ρυάκι, του Σπηλίου η Βρύση; w szyku odwrotnym: XX w.: Στενό του Αλμυρού || Αρμυρού.

- z nazwą terenową [48]: των Αρνιδιώ(ν) το Ρυάκι, της Βαϊνιάς το Ρυάκι, της Βελανούς το Ρυάκι, του Βεληρά το Ρέμα, των Βουρκιάδων ο Ποταμός, του Βρούλη το Νερό, της Βρύσης το Ρυάκι, τω(ν) Γιανναδιανώ(ν) το Ργυάκι, των Κάτω Αμπελιώ(ν) το Ρυάκι, της Δάφνης το Ρυάκι, του Καβουσού το Ρυάκι, του Καλαμακιού το Ποτάμι, του Καμαρίου ο Ποταμός, των Καμιακώ(ν) το Ρυάκι, των Καρών το Τζιγκούνι, του Κατωποριανού το Νερό, της Κατωσκιάς το Ρυάκι, της Κάτω Σφάκας η Βρύση, του Κουρτεσίου το Ρυάκι, του Κουτσολέμπε το Ρυάκι, τω Μπαπά Μπελιώ(ν) το Ρυάκι, του Νεροκάμπου το Ρούμα, των Νικηφοριανών το Ρυάκι, της Πάνω Σφάκας η Βρύση, του Όρνια το Ρυάκι, του Παραδείσου η Πηγή, του Πλατανιού το Ρυάκι, του Πλατάνου η Βρύση, των Πλατάνων το Ρυάκι, των Πληγορρουμάτων ο Ποταμός, του Ρουσοπούλου το Ργυάκι, τω(ν) Σαριδιανώ(ν) το Ρυάκι, της Σούδας ο Ποταμός, του Σφακιού το Ρέμα, τω(ν) Σφακιδιώ(ν) το Ρυάκι, του Φοινικιά η Βρυσίδα, των Ταβλιανώ(ν) το Ργυάκι, του Χαλασά η Πηγή; w szyku odwrotnym: XIV w.: †Riachi de lo charidachi (*το Ρυάκι του Καρδακιού), †Riachi de lo xichefalo (*το Ρυάκι του Ξυκέφαλου); XX w.: Βρύση του Αρχοντικού, Βρύση τω(ν) Κασσελιανώ(ν), Βρύση τω(ν) Καστανιανώ(ν), Βρύση του Χοιροβοσκού, Καβούσι της Βρωμοσυκιάς, Λίμνη των Ποταμών, Ρυάκα της Γούλας, Ρυάκι του Αρμακιανού.

- z nazwą wąwozu [6]: του Γυποφάραγγο ο Ποταμός, του Κλάδου ο Ποταμός, της Κουδουμής το Ποτάμι, τω(ν) Μαχώ(ν) το Ρυάκι, της Σκοτεινής το Ρυάκι, του Χαυγά ο Ποταμός.

- z nazwą doliny [5]: του Αράπη η Βρύση, της Μερταράς το Ρυάκι; w szyku odwrotnym: XIV w.: *lo fiume de lambelo*, dzis. ο Ποταμός της Αμπέλου; XX w.: *Λίμνη του Αμαρίου, Φράγμα του Αμαρίου*.

- z nazwą wzniesienia, góry, przepaści, płaskowyżu [7]: του Αγίου Δικαίου το Ρέμα, της Βίγλας η Βρύση, της Βούβας το Ρυάκι, του Λιβαδιού ο Χείμαρρος, της Μεσοσφήνας ο Ποταμός, της Τραπέζας το Ρυάκι; w szyku odwrotnym: XX w.: *το Νερό του Ασφενταμιού*.

- z nazwą pola, pastwiska [3]: του Βερδελούκου το Ρυάκι, των Καψών το Ρυάκι, τω(ν) Σαντάλω(ν) το Ρυάκι.

- z nazwą zatoki [2]: τω(ν) Γουδουρώ(ν) ο Χείμαρρος, του Μεραμπέλλου το Ποτάμι.

- z nazwą przylądka [1]: της Τρυπητής ο Ποταμός.

- z nazwą lasu [1]: του Πελεκιδιού η Βρύση.

- z nazwą określającą różne obiekty terenowe [1]: των Σταυριών το Ρυάκι (< Σταυριά – n. wzgórze i łąki).

I.3. Nazwa wodna z zestawieniem zawierającym termin hydrograficzny w członie identyfikującym i z nazwą terenową w przydawce dopełniaczowej w członie dyferencyjnym [1]:

- z nazwą terenową w członie dyferencyjnym [1]: *Μέσα Πηγή του Χαλαστού*.

I.4. Nazwy wodne z nazwą terenową w postaci wyrażenia przymikowego w członie dyferencyjnym i terminem hydrograficznym w członie identyfikującym [14]:

- z nazwą terenową [14]: *στις Δάφνες το Ρυάκι, στσοι Κολύμπους το Ρυάκι, στην Κούπα το Ρυάκι, στα Ζούδια το Ρυάκι, στην Μυλωνιά το Ρυάκι, στσοι Πλάκες το Ρυάκι, στην Πρίνα το Ρυάκι, στο Σπαθαρίτη ο Ποταμός, στη Σφάκα το Ρούμα; w szyku odwrotnym: XX w.: *Βρύση στο Μαγγανάρι, Βρυσίδι στο Μυρθιανό Πόρο, Λίμνη στου Διγενή το Μνήμα, Λιμνί στους Ελληνούς, Ρυάκι στα Πευκάλια*.*

I.5. Nazwy wodne z przysłówkiem w funkcji lokalizującej w członie dyferencyjnym i nazwą terenową w członie identyfikującym [14]:

- z nazwą wodną [1]: *Κάτω Μερτόρυακο*.

- z nazwą terenową [9]: *Κάτω Βρουλές, Πάνω Βρουλές, Πάνω Βρωμονερό, Μέσα Καλαθάς, Κάτω Καρπιδώνες, Κάτω Ψύλος, Επάνω Ψύλος, Μεσαίος Ψύλος, Μέσα Χαλαστό*.

- z nazwą wąwozu [1]: *Κάτω Στενό*.

- z nazwą góry [2]: *Απάνω Φιλιόρημος, Κάτω Φιλιόρημος*.

- z nazwą zbocza [1]: *Κάτω Λάκκος*.

- Nazwy wodne zawierające mikrotoponim z kreacją formalnojęzykową [9]:

II.1. Nazwy wodne z przydawką przymiotną w członie dyferencyjnym i terminem hydrograficznym w członie identyfikującym [9]:

1. Nazwy powstałe w wyniku derywacji sufiksальной [4]:
 - Nazwy wodne derywowane od nazwy terenowej [3]:
 - z suf. -ώτικός [1]: *Παυλιανώτικη Βρύση* (< *Παυλιανά*);
 - z suf. -ιανός [2]: *Βερβελιδιανό Πέρασμα* (< *Βερβελίδα*), *Περαχωριανή Βρύση* (< *Περαχώρι*).
 - Nazwa wodna derywowana od nazwy jaskini [1]:
 - z suf. -ιανός [1]: *Τρυπηθιανό Νερό* (< *Τρυπητή*).
 2. Nazwy wodne powstałe w wyniku derywacji fleksyjnej [5]:
 - 2.1. Nazwy powstałe w wyniku singularyzacji [5]:
 - Nazwy wodne derywowane od nazwy terenowej [4]: *Κασσελιανή Βρύση* (< *Κασσελιανά*), *Καστανιανή Βρύση* (< *Καστανιανά*), *Κρεμαστός Ποταμός* (< *Κρεμαστά*), *Τρωδιανή Βρύση* (< *Τρωδιανά*).
 - Nazwa wodna derywowana od nazwy zbocza [1]: *Ροθιανό Ρυάκι* (< *Ροθιανά*).
- C. Nazwy eliptyczne (*nomina elliptica*) [24]:
- C.1. Nazwy przymiotnikowe (z elipsą terminu hydrograficznego) [8]:
 - Nazwy wodne zawierające mikrotoponim z kreacją formalnojęzykową [8]:
 1. Nazwy powstałe w wyniku derywacji sufiksальной [8]:
 - Nazwy wodne derywowane od nazwy terenowej [5]:
 - z suf. -ιανός [3]: *Ασφενταμιανό* (< *Ασφένταμος*), *Καμαριανός* (< *Καμάρα*), *Πετριανός* (< *Πέτρα*);
 - z suf. -ιώτικός [2]: *Μαρτσαλιώτικο* (< *Μάρτσαλος*), *Πρινιώτικο* (< *στην Πρίνα*).
 - Nazwa wodna derywowana od nazwy wąwozu [1]:
 - z suf. -ιώτικός [1]: *Βρυσιώτικός* (< *Βρυσί*).
 - Nazwa wodna derywowana od nazwy doliny [1]:
 - z suf. -ιώτικός [1]: *Πελεκανιώτικός* (< *Πελεκάνος*).
 - Nazwa wodna derywowana od nazwy góry [1]:
 - z suf. -ιος [1]: XIX w.: †*Κέδριος* (< *Κέδρος*).
 - C.2. Nazwy rzeczownikowe (z elipsą terminu hydrograficznego) [16]:
 - Nazwy wodne zawierające ponowiony mikrotoponim [16]:
 - I.1. Nazwy wodne z nazwą terenową w przydawce dopełniaczowej w członie dyferyncyjnym [16]:
 - Nazwy wodne pochodne od nazwy terenowej [13]: *της Αρμυρής, του Βαθύλαγκου, του Εβδόμου, του Καστρακιού, του Κατσαμπά, του Κοτοβιανού, του Κουρουπητού, του Μαυρικιού, του Μέσου Μύλου, του Σκλαβού, τω(ν) Τσιγκουνιώ(ν), των Τσιγκουνιών, του Χαρχωματά*.
 - Nazwa wodna pochodna od nazwy wąwozu [1]: *του Πετρσιτσιού*.
 - Nazwa wodna pochodna od nazwy doliny [1]: XIX w.: †*του Πελακάνου*.
 - Nazwa wodna pochodna od nazwy zbocza [1]: *του Χαλασιά*.

Nazwy wodne pochodne od proprialnych obiektów terenowych (515 nazw, 11%) zajmują czwarte miejsce wśród wszystkich hydronimów Krety.

W obrębie nazw zgromadzonych w niniejszej bazie odnotowano 14 hydronimów poświadczonych źródłowo w czasach historycznych. Najstarszy zapis nazwy wodnej pochodzi z XIII w.: *τοῦ Ἀλμυροῦ τὸ Ποτάμι*. W XIV-wiecznym dokumencie weneckim atestację znalazły trzy nazwy: *Riachi de lo charidachi*, *Riachi de lo xichefalo*, *lo flume de lambelo*. Na wiek XVI datuje się nazwę wodną ponowioną z nazwy zatoki: *Darmata* (**Δαρματάς* || **Δερματάς*). Wiek XVII przynosi informacje dotyczące trzech jednostek nazewniczych: *Ceratos*, *Gram(m)ena*, *Malogniti*. W wieku XIX pojawiło się 6 przykładów nazw wodnych, w tym 3 pozostające w związku z nazwami przyładków (*Γράδος*, *Σκαλέτα*, *Φιόφιλος*) oraz 3 utworzone od nazw proprialnych innych obiektów terenowych (*Καμαροπόταμος*, *Κέραμος*, *του Πελεκάνου*). Do naszych czasów przetrwały 4 hydronimy: *Μαλωνίτης* (< *Malogniti*), poświadczony w okresie okupacji weneckiej, określający alternatywnie jeden z największych cieków Krety – Jeropótamos, oraz nazwy *Σκαλέτα*, *Φιόφιλος* i *Ποταμός της Αμπέλου* (dawn. *lo flume de lambelo*). Aż 501 hydronimów utworzonych na bazie propriальной nazwy terenowej posiada XX-wieczną atestację, choć nie można wykluczyć, że część z nich mogła powstać już w XIX stuleciu.

Chronologia zapisów nazw wodnych pochodnych od nazw terenowych

Wiek	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	Razem
Liczba	1	3	–	1	3	–	6	501	515
Procent	0,2	0,6	0	0,2	0,6	0	1,2	97,3	100

Źródło: opracowanie własne.

Z formalnego punktu widzenia w analizowanej bazie semantycznej można wyróżnić nazwy wodne proste (370 – 71,8%), komponowane (121 – 23,5%) oraz powstałe w wyniku elipsy terminu hydrograficznego (24 – 4,7%).

Wśród nazw prostych najliczniejszy zbiór tworzą jednostki onimiczne zbieżne z nazwami terenowymi (347 – 93,8%). Tylko 23 hydronimy zostały utworzone od mikrotoponimów w procesie transonimizacji rozszerzonej, tj. w wyniku derywacji sufiksальной, fleksyjnej (paradygmatycznej) i wstecznej, co stanowi 6,2% ogólnej ich liczby. Największą produktywność wykazują formacje utworzone za pomocą przyrostków substantywnych (w sumie 15 przykładów): *-ιώτης* (9), *-ίτης* (3), *-(ι)άς* (1); dwie jednostki hydronimiczne reprezentują grupę nazw zdrobniałych, urobionych formantami deminutywnymi *-άκι* i *-ούνι* od nazw innych cieków: *Λαγκουφάκι* (< *Λαγκούφα*), *Φαραγκούνι* (< *Φαράγγι*). Zanotowano nadto 7 nazw derywowanych fleksyjnie, w tym 4 powstałe na drodze konwersji rodzajowej, np. *Σελάκανος* (< *Σελάκανο*), *Γυριστό* (< *Γυριστή*), oraz 3 powstałe zarówno na skutek singularyza-

cji, jak i konwersji rodzajowej, np. *Λιτζανός* (< *Λιτζανά*). We wszystkich przypadkach rodzaj gramatyczny nowo utworzonej nazwy został uzgodniony z rodzajem terminu hydrograficznego typu *ποταμός* ('rzeka') lub *ρυάκι* ('strumień, potok'). Jedna nazwa, już nieistniejąca, powstała w procesie derywacji wstecznej: †*Κέραμος* (< *Κεραμειά*).

Na drugim miejscu pod względem frekwencji plasuje się grupa nazw komponowanych (121), przy czym należy tu podkreślić, że jest ona reprezentowana w 98,3% przez zestawienia nominalne asyntaktyczne i syntaktyczne. W omawianym materiale znalazły się tylko dwie nazwy wodne w postaci złożenia (1,7%): *Αρκουδόρεμα* i †*Καμαροπόταμος*. Wśród formacji analitycznych najbardziej charakterystyczny jest model nazwy zawierającej mikrotoponim w postaci atrybutu genetywnego w członie dyferencyjnym i termin hydrograficzny w członie identyfikującym, np. *του Καμαρίου ο Ποταμός, του Λιβαδιού ο Χείμαρρος, των Πλατάνων το Ρυάκι, της Βίγλας η Βρύση*. Ogółem poświadczono 80 jednostek nazewniczych tego rodzaju, w tym 14 w szyku odwrotnym, np. †*Riachi de lo charidachi, †Riachi de lo xichefalo, Λίμνη του Αμαρίου*. W analizowanym materiale odnotowano 14 przykładów nazw zestawionych realizujących schemat: nazwa terenowa w formie wyrażenia przyimkowego w funkcji członu wyróżniającego i apelatyw określający rodzaj obiektu wodnego, np. *στην Κούπα το Ρυάκι, στσι Πλάκες το Ρυάκι*. Szyk odwrotny zanotowano w przypadku 5 hydronimów, por. *Ρυάκι στα Πευκάλια, Βρύση στο Μαγγανάρι*. Odrębną klasę, złożoną z 14 przykładów, tworzą struktury dwuskładnikowe zawierające w komponencie dyferencyjnym przysłówki w funkcji lokalizującej oraz nazwę terenową w komponencie identyfikującym, np. *Κάτω Στενό, Μέσα Χαλαστό*. Mamy świadomość, że niektóre z tych nazw mogły funkcjonować w formie złożonej w obiegu mikrotoponimicznym, na co wskazywałaby obecność w niniejszym zestawieniu jednostek onimicznych z członami przeciwstawnymi: *Κάτω Βρουλές – Πάνω Βρουλές, Κάτω Ψύλος – Επάνω Ψύλος*. Brak poświadczenia źródłowego stał się tutaj czynnikiem decydującym, tym bardziej że rzeczywiste położenie obiektu wodnego względem góry *Φιλιόρημος*, wyrażone antonimicznymi przysłówkami, oddaje para: *Απάνω Φιλιόρημος – Κάτω Φιλιόρημος*. Wśród *compositów* wyróżniono 1 formację, w której człon określający wystąpił w postaci zestawienia: *Μέσα Πηγή του Χαλαστού*. Najmniejszą żywotność wykazuje typ nazwy w formie zestawienia bliźniaczego (asyntaktycznego): *Διαόπης Ποταμός*, której człon identyfikujący ponad wszelką wątpliwość pełni funkcję wykładnika charakteryzującego, ale jednocześnie różnicującego ze względu na identycznie brzmiące nazwy wąwozu i rzeki. Nie można jednak wykluczyć, że tego rodzaju formacja została utworzona sztucznie.

Omówione powyżej typy w zdecydowanej większości reprezentują hydronimy powstałe na bazie ponowionej nazwy terenowej (112 przykładów, czyli 92,6% wszystkich *compositów*). Formacje derywowane, w liczbie 9 (7,4%), ilustrowane są wyłącznie przez zestawienia syntaktyczne o treści hydrograficznej, dokumentujące w członie dyferencyjnym przymiotniki urobione od nazw terenowych, np. *Τρυπηθιανό Νερό* (< *Τρυπητή*), *Τρωδιανή Βρύση* (< *Τρωδιανά*). W sumie zanotowano 4 elementy

adiektywne uformowane sufiksami odpochozeniowymi *-ιανός* (3) i *-ώτικός* (1). Na zasadzie derywacji paradygmatycznej (wyłącznie w wyniku singularyzacji) powstało 5 komponentów przymiotnikowych, por. *Καστανιανή Βρύση* (< *Καστανιανά*), *Κρεμαστός Ποταμός* (< *Κρεμαστά*).

W grupie hydronimów analizowanej bazy najmniejszą liczebnością odznaczają się twory eliptyczne obejmujące 24 przykłady. Struktury przymiotnikowe reprezentują formacje utworzone w wyniku derywacji sufiksальной (8). Sufiks *-ιώτικός* (< *-ιώτης* + *-ικός*) utworzył 4 nazwy wodne, np. *Βρυσιώτικός* (< *Βρυσί*), *Πελεκανιώτικός* (< *Πελεκάνος*). Przyrostek odpochozeniowy *-ιανός* obserwuje się w 3 jednostkach nazewniczych, np. *Πετριανός* (< *Πέτρα*). Za pomocą adiektywnego formantu *-ιος* zbudowana została nazwa wodna *Κέδριος* (< *Κέδρος*), która nie zachowała się do naszych czasów. Nazwy rzeczownikowe powstałe w wyniku elipsy członu identyfikującego (terminu hydrograficznego) pojawiają się w postaci genetywnej (16 nazw), por. *του Βαθύλαγκου*, *τω(ν) Τσιγκουνιώ(ν)*.

Podsumowując, hydronimy kretańskie motywowane propriálnymi nazwami terenowymi w przeważającej mierze należą do nazw ponowionych. Na 515 nazw tylko 40 powstało w procesie derywacji sufiksальной (27), fleksyjnej (12) bądź wstecznej (1), co stanowi 7,8% ogólnej liczby hydronimów dyskutowanej bazy. Wśród przyrostków adiektywnych największą produktywność wykazuje sufiks odpochozeniowy *-ιανός* (6), wśród substantywnych – sufiks *-ιώτης* (9). Widzimy zatem, że w analizowanej grupie semantycznej znajdują zastosowanie dokładnie te same formanty słowotwórcze, które obserwujemy w kretańskich nazwach wodnych derywowanych od nazw miejscowych: *-ιώτης*, *-ίτης*, *-ιανός*, *-ώτικός* (Kaczyńska 2017: 81). Taka sytuacja nie dziwi, zważywszy na fakt, iż wszystkie te sufiksy wyspecjalizowały się w tworzeniu derywatów rzeczownikowych i przymiotnikowych od nazw własnych zarówno geograficznych, jak i osobowych.

Przedstawione powyżej zestawienie wyraźnie pokazuje, że w hydronimii kretańskiej istnieje dość liczna grupa nazw wodnych pochodnych od nazw własnych innych obiektów terenowych, w 96,8% lądowych. Znotowano tylko 10 hydronimów utworzonych od innych nazw wodnych, np. *Κλαδισός, του Αλμυρού η Λίμνη, της Βοτόμου η Λίμνη, του Σπηλίου η Βρύση, Κάτω Μερτόρυακο*. Nazwę *Κλαδισός*, określającą niewielki strumień sezonowy płynący w rejonie wsi Ajía Pelajía w demie Malewiziu (środkowa Kreta), w niniejszym opracowaniu uznaje się za importowaną, tj. przeniesioną z nazwy jednej z najbardziej znanych całorocznych rzek Krety (z ujściem na zach. od m. Chaniá), znajdującej się w systemie pozalokalnym malewizjańskiego cieku: *Κλαδισός*, zw. także *Περιβολιανός* a. *Θερισσιανός* a. *Θερισσιανό Φαράγγι* (ant. *Κεδρισός*). Za przeniesieniem przemawia wyjątkowość nazwy, o której decyduje wczesna, bo XV-wieczna atestacja (Buond 1415: *Cladissus flumen*), struktura morfologiczna nazwy (łatwy do wyodrębnienia sufiks *-σός* charakterystyczny dla niegreckich onimów bądź leksemów) i wreszcie nieznaną etymologia. W zgromadzonym zbiorze znalazły się 2 nazwy deminutywne urobione od innych nazw

wodnych: *Λαγκουφάκι* (< n. w. *Λαγκούφα*), *Φαραγκούνι* (< n. w. *Φαράγγι*). Osobną klasę tworzą hydronimy ponowione z nazw zatok (kolponimów¹⁰). W sumie wyróżniono 6 jednostek nazewniczych pozostających w związku z nazwami zatok, w których ujście znajdują nazwane cieki: †*Darmata*, *Βαθύ*, *Βουρλιά*, *Μαριδάτι*, *τω(ν) Γουδουρώ(ν) ο Χείμαρρος*, *του Μεραμπέλλου το Ποτάμι*.

W badanym materiale najliczniejszą grupę stanowią nazwy wodne pochodne od nazw proprialnych, które z braku kwalifikatora zostały umownie określone „nazwami terenowymi” (180 – 35%). W źródłach nowogreckich w odniesieniu do większości nazw tego typu (stanowiących podstawę kreteńskich hydronimów) użyto terminu *τοπωνύμιο* (‘toponim’). Można przyjąć, że przeważająca część tych mikrotoponimów określa (lub określała) pola uprawne, łąki, pastwiska, gaje, sady, ogrody czy lasy, choć niewykluczone, że niektóre z nich mogą (lub mogły) odnosić się do kilku obiektów terenowych naraz.

W wyróżnionym tu zbiorze na uwagę zasługują produktywne w toponimii kreteńskiej nazwy typu *Γρηγοριανά*, *Καρουλιανά*, *Νικολιανά*, *Φοβιανά*. W sumie wynotowano 32 twory nominatywne oraz 6 przykładów nazw wodnych komponowanych, w których mikrotoponimy o tej strukturze stanowią człon dyferencyjny, np. *τω(ν) Γιανναδιανώ(ν) το Ργνάκι*, *των Νικηφοριανών το Ρυάκι* (38 – 7,4%). Z morfologicznego punktu widzenia są to zsubstantywowane pluralne formacje przymiotnikowe, tworzone od nazwisk rodowych za pomocą sufiksu odpochozeniowego *-ιανός*¹¹, których rodzaj gramatyczny konotowany był zapewne rodzajem eliptycznych apelatywów typu *κτῆμα* n. ‘pola, grunt uprawny’ lub *χωράφι* n. ‘pole, niwa, ziemia uprawna’. Nazwy zakończone sufiksem *-ιανά* (n. pl.) wskazują na teren stanowiący własność jakiejś rodziny, przez który przepływa strumień bądź na którym wytryska źródło wody. Charakter toponimiczny tych struktur potwierdzają liczne nazwy miejscowe poświadczone na Krecie, np. *Ασπραδιανά*, *Καμισιανά*, *Ντελιανά*, *Παπαδιανά*¹², *Ραπανιανά*. Grecka badaczka antroponomii i toponimii kreteńskiej Chrisula Tsikritsi-Katsianaki (1975: 30) uważa ojkonimy tego rodzaju za typowe dla zachodniej Krety.

W zestawieniu wyodrębniono poświadczoną źródłowo grupę mikrotoponimów określających pola, łąki, sady i ogrody (22) oraz lasy (2), np. *Αρκαλιές*, *του Πελεκιδιού η Βρύση*.

Z zaprezentowanego zestawienia wynika, iż dość poważny udział w tworzeniu kreteńskich nazw wodnych mają lądowe nazwy terenowe odwołujące się do właści-

10 Kolponimy kreteńskie (< stgr. ap. *κόλπος* m. ‘zatoka’) będą przedmiotem badań osobnego opracowania.

11 W nazwach omawianego typu sufiks *-ιανός* dodawany jest bezpośrednio do formy prostej nazwiska, z pominięciem charakterystycznego na Krecie formantu nazwiskotwórczego *-άκης*, np. *Παπαδιανά* < nazw. *Παπαδάκης* (Kondosopoulos 2015: 68).

12 W słowniku Stergiosia Spanakisa (1993: 611–613) znajdujemy aż 10 ojkonimów o tak samo brzmiącej nazwie.

wości geomorfologicznych terenu (z całym ich bogactwem form), na którym występuje nazwany obiekt wodny. W analizowanej bazie uwagę zwracają przede wszystkim liczne nazwy wodne utworzone od farangonimów¹³, tj. nazw wąwozów (110), które stanowią 21,4% zebranego tu materiału. Odnotowano nadto hydronimy pochodne od nazw zboczy (51), wzniesień i gór (40), dolin i kotlin górskich (32), jaskiń (9), równin (8) i przylądków (6). Nazwy 5 cieków ponowione zostały z nazw własnych różnych obiektów niezamieszkałych, znajdujących się w sąsiedztwie, określonych tą samą nazwą, np. Διαλεσκάρι – nazwa strumienia okresowego, plaży i zatoki, Μπρατσελιανά – nazwa strumienia, pola i zbrocza.

Należy dodać, że 4 nazwy terenowe poświadczane w źródłach pojawiły się w członach dyferencyjnych nazw wodnych komponowanych zaklasyfikowanych z uwagi na człon identyfikujący do grupy nazw ufundowanych apelatywami mówiącymi o ukształtowaniu terenu: της Κακής Σκάλας το Αυλώνι, των Γουρνιών το Φαράγγι, των Στόλων το Χαυγούδι, ο Χώνος του Κάπνη.

Literatura

- BIJAK U., 2013, *Nazwy wodne dorzecza Wisły. Potamonimy odapelatywne*, Kraków.
- BIOLIK M., 1989, *Typy semantyczne nazw wodnych dorzecza Pregoly z terenu Polski*, [w:] K. Rymut (red.), *Hydronimia słowiańska. Materiały z IX konferencji Komisji Onomastyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów, Mogilany, 16–18 IX 1986*, Wrocław, s. 49–55.
- BOREK H., 1988, *Górny Śląsk w świetle nazw miejscowych*, Opole.
- BUOND: C. Buondelmonti, *Descriptio insule Crete et liber insularum*, cap. XI: *Creta*, édition critique par M.-A. van Spitael, Heraklion 1981.
- KACZYŃSKA E., 2014, *Kreteńskie nazwy wodne pochodne od terminów hydrograficznych*, „Onomastica” LVIII, s. 193–209.
- KACZYŃSKA E., 2015, *Nazwy florystyczne w nowożytnej hydronimii kreteńskiej*, „Onomastica” LIX, s. 281–299, [on-line:] <http://dx.doi.org/10.17651/ONOMAST.59.18>.
- KACZYŃSKA E., 2016, *Rozważania nad kreteńskim hydronimem Κυμαῖος*, „Roczniki Humanistyczne” LXIV, z. 3, s. 5–16, [on-line:] <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2016.64.3-1>.
- KACZYŃSKA E., 2017 [= Э. Качиньска], *Οτοῖκονιμικεσκιε γιδρονιμυ Κριμα*, „Вопросы Ономастики” XIV, z. 1, s. 66–86, [on-line:] http://dx.doi.org/10.15826/vopr_onom.2017.14.1.004.
- KACZYŃSKA E., 2018, *Kreteńskie hydronimy utworzone od apelatywów określających cechy wody i jej koryta*, „Prace Językoznawcze UWM” XX, z. 2, s. 53–74.
- KONDOSOPULOS N., 2001 [= N.Γ. Κοντοσόπουλος], *Διάλεκτοι και ιδιώματα της νέας ελληνικής*, Αθήνα.
- KONDOSOPULOS N., 2015 [= N.Γ. Κοντοσόπουλος], *Η κρητική διάλεκτος. Ιστορία – εξέλιξη και η νεώτερη μορφή της στο γραπτό και προφορικό λόγο*, Αθήνα.

13 Od stgr. ap. φάραγγ, φάραγγος f. ‘wąwóz, rozpadlina, jar, urwisko’.

- ΚΤ: *Τα Κρητικά Τοπωνύμια. Διήμερο Επιστημονικό Συνέδριο, Ρέθυμνο, 6-7 Νοεμβρίου 1998. Πρακτικά, τ. 1-2, Ρέθυμνο 2000.*
- MRÓZEK R., 1998, *Nazwy terenowe*, [w:] E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, Warszawa – Kraków, s. 231–257.
- POSPISZYŁOWA A., 1990, *Toponimia południowej Warmii. Nazwy terenowe*, Olsztyn.
- SPANAKIS S.G., 1988 [= Σ.Γ. Σπανάκης], *Ο τοπωνυμικός πλούτος της Κρήτης, „Ονόματα” XII*, s. 517–519.
- SPANAKIS S.G., 1991–1993 [= Σ.Γ. Σπανάκης], *Πόλεις και χωριά της Κρήτης στο πέρασμα των αιώνων*, τ. 1–2, Ηράκλειο.
- TSIKRITSI-KATSIANAKI Ch., 1975 [= Χ. Τσικριτσή-Κατσιανάκη], *Συμβολή στη μελέτη των τοπωνυμίων της Κρήτης. Τοπωνύμια από οικογενειακά ονόματα, „Αμάλθεια” VI*, z. 22–23, s. 25–98.

Cretan Hydronyms Derived from Field Names Summary

In the article, the author discusses as many as 515 Cretan river names derived from proper names of various geographical objects. This group of hydronyms represents 11% of all of modern hydronyms of the island (4666 names). Most of them (501) were attested only in the 20th century. From the formal point of view, we can distinguish in the analysed semantic database: simple and composed hydronyms (respectively, 370; 71.8%, and 121; 23.5%), and elliptic river names (24; 4.7%). Numerous hydronyms have been copied from the names of Cretan gorges (110; 21.3%), slopes (51; 10%), hills and mountains (40; 7.8%), valleys and mountain valleys (32; 6.2%), caves (9), plains (8), and headlands (6).